

पराशरः शाक्त्यःअग्निः। द्विपदा विराट्

श्रीणन्नृपं स्थादिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमक्तून्यूर्णोत् ॥ १.०६८.०१

परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद्देवो देवानां महित्वा ॥ १.०६८.०२

श्रीणन्- मनुष्यैर्देवान् मिश्रयन्। दिवम्- द्युलोकम्। उप स्थात्- उपतिष्ठति। भुरण्युः- हविषां भर्ता। स्थातुः चरथम्- स्थावरजङ्गमम्। अक्तून्- रात्रीः। व्यूर्णोत्- विशेषेण आच्छादयति। एषाम्- एतेषाम्। विश्वेषाम्- सर्वेषाम्। एकः- अद्वितीयो हितः। भुवत्- भवति। देवानाम्- द्योतनशक्तीनाम्। महित्वा- स्वमाहात्म्येन। देवः- द्योतकः। भुवत्- भवति ॥१ ॥२ ॥

आदित्ते विश्वे क्रतुं जुषन्त शुष्काद्यद्देव जीवो जनिष्ठाः ॥ १.०६८.०३

भजन्त विश्वे देवत्वं नाम ऋतं सपन्तो अमृतमेवैः ॥ १.०६८.०४

यत्- यदा। शुष्कात्- शुष्कात्काष्ठादित्याधिभौतिके। जडकोशप्रतीकादित्याध्यात्मिके। जडशरीरे। देव। जीवः- चैतन्यरूपः। जनिष्ठाः- प्रादुर्भूतः। तदा। आत्- तदनन्तरम्। ते-भवतः। क्रतुम्- प्रज्ञाम्। विश्वे- सर्वे। जुषन्त- सेवन्ते। एवैः- त्वां गन्तृभिः भावनैः। सपन्तः- त्वां प्राप्नुवन्तः। देवत्वं नाम- दिव्यम्। अमृतम्- अमृतस्वरूपम्। ऋतम्- सत्यम्। विश्वे- सर्वे। भजन्ते- सेवन्ते ॥३ ॥४ ॥

ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिर्विश्वायुर्विश्वे अपांसि चक्रुः ॥ १.०६८.०५

यस्तुभ्यं दाशाद्यो वा ते शिक्षात्तस्मै चिकित्वान्रयिं दयस्व ॥ १.०६८.०६

ऋतस्य- प्रकृतिनियतेः । प्रेषाः- इच्छुकः । ऋतस्य । धीतिः- धारकः । विश्वायुः- सर्वोजीवनः ।
विश्वे- सर्वे । अपांसि- कर्माणि । चक्रुः- तदर्थं चक्रुः । यः । तुभ्यम्- सर्वभूतहितक्रतवे भवते ।
दाशात्- ददाति । यः । ते शिक्षात्- भवद्विषयां विद्यां ददाति । तस्मै- तस्मै उपासकाय ।
चिकित्वान्- जानन् । रयिम्- दानयोग्यं धनम् । दयस्व- देहि ॥५॥६॥

होता निषत्तो मनोरपत्ये स चिन्वासां पती रयीणाम् ॥ १.०६८.०७
इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु सं जानत स्वैर्दक्षैरमूराः ॥ १.०६८.०८

होता- देवानामाह्वता । मनोरपत्ये- मनुष्यस्य पुत्रभाग्यार्थम् । निषत्तः- सन्निहितः । सः । चित्-
एव । आसाम्- पुत्रेप्सूनाम् । पतिः- पालकः । रयीणाम्- प्रजननशक्तिभूतसंपदाम् । पतिः-
पालकः । अमूराः- अमूढाः । तनूषु- स्वशरीरेषु । मिथः- संसृष्टमेकीभूतं प्रजारूपेण परिणतम् ।
रेतः- पुत्रोत्पादकवीर्यम् । इच्छन्त- अकामयन् । स्वैर्दक्षैः- स्वकीयसामर्थ्यैः । सम्- सम्यक् ।
जानत- त्वदनुग्रहं पुत्ररूपमवगच्छन्ति ॥७॥८॥

पितुर्न पुत्राः क्रतुं जुषन्त श्रोषन्ते अस्य शासं तुरासः ॥ १.०६८.०९
वि रायं और्णोदुरः पुरुक्षुः पिपेश नाकं स्तृभिर्दमूनाः ॥ १.०६८.१०

ये । अस्य- धर्मस्य । शासम्- अनुशासनम् । तुरासः- वेगवन्तः । श्रोषन्- शृण्वन्ति । ते । क्रतुम्-
सर्वभूतहितक्रतुम् । जुषन्त- सेवन्ते । पुरुक्षुः- बह्वन्नः । रायः- दानयोग्यसंपन्नयानि । दुरः-
नाकद्वाराणि । वि और्णोत्- विवृणोति । सः । दमूनाः- स्ववासस्थाने ऋताख्ये चित्तस्थापकः ।
दान्तमना इति यास्कः । स्तृभिः- प्राप्तव्यैर्गुणैरिति दयानन्दः । नाकम्- दुःखरहितमानन्दभूतं
द्युलोकम् । पिपेश- ततक्ष ॥९॥१०॥